

مجله علوم تربیتی و روانشناسی
دانشگاه شهید چمران اهواز، ۱۳۸۳
دوره سوم، سال یازدهم، شماره‌های ۱ و ۲
صص: ۱۴۲-۱۲۱

تاریخ دریافت مقاله: ۸۲/۱۲/۸
" بررسی مقاله: ۸۳/۳/۲۰
" پذیرش مقاله: ۸۳/۴/۳

مقایسه نظام ارزشی و نگرش‌های دانش‌آموزان سال سوم دبیرستانهای اهواز با والدین و نزدیکترین دوستان همکلاسی آنان

دکتر مهناز مهربابی زاده هنرمند*

میترا محمودی**

دکتر حسین شکرکن*

دکتر بهمن نجاریان*

چکیده

پژوهش حاضر به منظور مقایسه نظام ارزشی، نگرش نسبت به کنترل نوجوانان و نگرش نسبت به تحصیل دانش‌آموزان سال سوم دبیرستانهای اهواز با والدین و نزدیکترین دوستان همکلاسی آنها طراحی و اجرا شد. جامعه آماری شامل کلیه دانش‌آموزان دختر و پسر سال سوم دبیرستانهای شهر اهواز در سال تحصیلی ۸۱-۸۲ بود. نمونه پژوهش تعداد ۴۰۰ نفر دانش‌آموز (۲۰۰ دختر و ۲۰۰ پسر) بود که با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی چندمرحله‌ای انتخاب شد. به علاوه، تعداد ۸۰۰ نفر والدین (۴۰۰ نفر پدر و ۴۰۰ نفر مادر) و تعداد ۱۲۰۰ نفر از نزدیکترین دوستان همکلاسی دانش‌آموزان در تحقیق حاضر شرکت داشتند. در این تحقیق از پرسشنامه نظام ارزشی آلپورت، ورنون و لیندزی و پرسشنامه نگرش نسبت به کنترل نوجوانان استات و پرسشنامه نگرش نسبت به تحصیل رانکوویست و اسلتو استفاده گردید. ابزارهای فوق از لحاظ ویژگیهای روان سنجی مورد بررسی قرار گرفتند. نتایج پایایی و اعتبار این آزمونها مطلوب و رضایت بخش هستند. فرضیه

---

* عضو هیأت علمی دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه شهید چمران اهواز

** دکترای روانشناسی

اصلی این پژوهش یعنی وجود تفاوت معنی دار بین ابعاد شنگانه ارزشها (نظری، اقتصادی، اجتماعی، هنری، سیاسی و مذهبی) و نگرشهای دانش آموزان و والدین و شباهت بین ارزشها و نگرشهای دانش آموزان و نزدیکترین دوستان همکلاسی آنان با استفاده از روش آماری تحلیل واریانس چند متغیری با اندازه گیریهای مکرر مورد تحلیل و بررسی قرار گرفت. آزمونهای پیگیری توکی، مشخص کردند که بین میانگین نمره های به دست آمده دانش آموزان و والدین در ابعاد ارزش نظری، سیاسی، هنری و اجتماعی تفاوت معنی داری وجود دارد، ولی در ارزشهای اقتصادی و مذهبی تفاوت معنی داری وجود ندارد. همچنین، این آزمونها نشان دادند که بین میانگین نمره های دانش آموزان و نزدیکترین دوستان همکلاسی آنان در ابعاد ارزش نظری، اقتصادی و اجتماعی شباهت وجود دارد لیکن در ارزشهای هنری، سیاسی و مذهبی تفاوت وجود دارد. بین میانگین نمره های والدین و دانش آموزان در نگرش نسبت به کنترل نوجوانان و نگرش نسبت به تحصیل نیز تفاوت معنی دار وجود دارد، در حالی که بین میانگین نمره های دانش آموزان و نزدیکترین دوستان همکلاسی آنان در نگرشهای فوق الذکر شباهت وجود دارد. نتایج نیز با توجه به مسأله شکاف بین نسلهای، مورد بررسی قرار گرفت.

کلیدواژگان: شکاف بین نسلهای، نظام ارزشی، نگرش نسبت به کنترل والدین بر فعالیتهای فرزندان، نگرش نسبت به تحصیل

مقدمه

بحران ارزشی و به دنبال آن با بحرانهای فرهنگی و اجتماعی مواجه گردند. از طرفی، استمرار و بقای هر جامعه ای مستلزم آن است که مجموعه باورها، نگرشها و مهارتهای آن به نسلهای جدید منتقل شود (علاقه بند، ۱۳۸۰). در دوره جوانی ارزشها متحول می شوند و مسفاهیم ارزشی مورد تردید و سؤال قرار می گیرند (احمدی، ۱۳۷۵). اشپرانگس^۱ (۱۹۲۸) معتقد است که در دوره تحول نوجوانی ارزشهای اساسی به ترتیب اهمیت به صورتی قطعی تر و پایدارتر شکل می گیرند و

ارزشها ریشه دارترین عنصر فرهنگی هستند و از سنتها، مبانی اخلاقی و به ویژه از ایدئولوژی حاکم بر جامعه تغذیه می کنند. در گذشته به دلیل کندی روند تغییرات، نظام ارزشی چندان تغییری نمی کرد و از نسلی به نسل دیگر به راحتی قابل انتقال بود. ولی امروزه شتاب تحولات و پیشرفتهای علمی - فنی جهان به ویژه در حوزه ارتباطات، از یک سو، راه را برای آموزش فرهنگها باز کرده است و از سوی دیگر باعث شده است تا نظام ارزشی مانند دیگر بنیانهای جامعه یکپارچگی خود را از دست بدهد و جوامع و خانواده ها با

۱۹۵۰)، نسل متعهد (دهه ۱۹۶۰)، نسل اظهار وجود (دهه ۱۹۷۰) و نسل محافظه‌کار و مادی‌گرا (دهه ۱۹۸۰) صحبت کرد. برای تبیین شکاف بین نسلها فرضیه‌های زیادی ارائه شده است (وندرزندن^۲، ۱۳۷۶).

طبق فرضیه سسالهای حساس، آثار اجتماعی بر شیوه تفکر نوجوانان و در نتیجه بر کل زندگی آنها اثر عمیق دارد. بنابراین، افراد یک نسل معین از نظر ارزشهای بنیادین، نگرش و جهان بینی شباهت نزدیکی خواهند داشت. این که نسل جوان جای نسل پیر را می‌گیرد از نظر تغییر اجتماعی فرآیندی مهم است. نسلهایی که تجربه‌های اجتماعی و قدیمی‌تری دارند همگام با به صحنه آمدن نسلهایی که تجربه‌های تازه دارند عقب نشینی می‌کنند. این حرکت نسلها در حالی که شکاف بین آنها را عریض‌تر می‌کند، موجب تجدید فرهنگ نیز می‌شود (کروس‌نیک و آل‌وین^۳، ۱۹۸۹).

مانهایم^۴ (۱۹۵۲) با مطرح کردن فرضیه ایدئولوژی معتقد است که در لحظه‌های خاص تاریخ، گاهی نسل جوان چنان آگاهی دقیق برای خود تصور می‌کند که به نظر می‌رسد

ارزشهای حاکم بر فرد تعیین‌کننده نوع شخصیت به شمار می‌روند (گیلک، ۱۳۷۶). یکی از جنبه‌های مهم رشد، درک ارزشهای حاکم بر جامعه و انطباق رفتارهای خود با این ارزشها است. در هیچ دوره‌ای به اندازه نوجوانی، ارزشها و معیارهای اخلاقی برای انسان مطرح نمی‌شوند. تواناییهای شناختی فزاینده نوجوانان بیشتر آنان را متوجه مسائل و ارزشهای اخلاقی می‌کند و در نتیجه راههای پیچیده‌تری را برای کنار آمدن با آنها می‌یابند. در عین حال، آنچه جامعه از نوجوانان می‌خواهد به سرعت در حال تغییر است و همین مستلزم ارزیابی مجدد و مداوم ارزشها و اعتقادات اخلاقی است (ماسن^۱ و دیگران، ۱۳۷۴).

اجتماع امروزی با واقعیت بسیار مهم و غم‌انگیزی به نام "شکاف بین نسلها" روبروست. اکثر والدین قبول دارند که فرزندان خود را خوب نمی‌شناسند و روابط آنها با یکدیگر مثل روابط با بیگانگان است (گنجی، ۱۳۷۶). شناختهای جدید نوجوانان، موجب می‌شود که آنها باورهای والدین خود را کنار بگذارند، بنابراین، هر نسل جوان، از نسلهای پیش از خود متفاوت است. مثلاً، می‌توان از نسل دهه ۱۹۲۰ (جنگ جهانی اول)، نسل دهه ۱۹۳۰ (دوره رادیکالیسم سیاسی)، نسل دهه ۱۹۴۵ (جنگ جهانی دوم)، نسل ساکت (دهه

- 1- Mussen
- 2- Vander Zanden
- 3- Krosnick & Alwin
- 4- Mannheim

موضوع توسط وسایل ارتباط جمعی، اشتباهاً به مردم تحمیل شده است. دیدگاه سوم که در نقطه وسط دو دیدگاه قبلی قرار دارد، معتقد به "پیوستگی و تفاضل گزینشی" بین نسلهای است. صاحبان دیدگاه شکاف عمیق بین نسلهای معتقدند که شکاف بین جوانان با بزرگسالان، شایع و گسترده است. اینان فرهنگ جوانان را متفاوت و حتی متضاد با فرهنگ بزرگسالان می دانند.

در آن سوی طیف، متفکران اجتماعی مانند ریس^۴ (۱۹۸۰)، و آدلسون^۵ (۱۹۷۵) تأکید دارند که ارزشهای جوانان، اختلاف شدیدی با بزرگسالان ندارند. این متفکران مدعی هستند که جوانان و بزرگسالان ممکن است دارای جدایی اجتماعی باشند ولی شکاف بین آنها اساساً ارتباطی با قبول ارزشهای مختلف ندارد. به عبارت دیگر، تضاد نسلهای بیشتر در ارتباط با ابزار به کار گرفته شده برای تحقق دادن به ارزشهای مورد قبول یکسان و مشابه است نه مربوط به قبول ارزشهای مختلف.

بر اساس دیدگاه پیوستگی و تفاضل گزینشی تضاد اندکی بین نسلهای مورد ارزشها

صاحب ایدئولوژی متمایزی است. ایدئولوژی عبارت از مجموعه افکار و مفاهیم منسجم و پیوند خورده ای است که رفتار افراد و گروههای اجتماعی را تعیین می کند. بنابراین، نسل جوان، برای فاصله گرفتن از ایدئولوژی مسلط، می تواند افکار و ارزشهای تازه ای اتخاذ کند و بدین وسیله بین نسلهای شکاف به وجود آورد.

برای تبیین شکاف بین نسلهای، برخی پیژوهشگران فرضیه طرد آئین^۱ را مطرح می کنند. مثلاً، برخی از آنها معتقدند که نوجوانان تمایل دارند خریدمندی قراردادی بزرگترهای خود را که یک آئین انعطاف پذیر به حساب می آورند طرد نمایند. این آئین چه افراطی باشد و چه محافظه کار، چه آرمانگرا و چه واقع گرا چندان اهمیت ندارد، هدف نوجوانان طرد آن است (وندرزندن، ۱۳۷۶).

به عقیده طرفداران این دیدگاه بی تفاوتی سیاسی جوانان امروزی در واقع «شورش علیه شورش» است، زیرا که هر نسل آیین مسلط نسل قبلی را کنار می گذارد (جانسون^۲، ۱۹۸۴).

به اعتقاد بنگستون و لوجوی^۳ (۱۹۷۳) سه دیدگاه عمده در زمینه گسستگی نسلی وجود دارد. در یک طرف، کسانی هستند که به مسأله شکاف نسلهای معتقدند و در آن طرف طیف، کسانی هستند که وجود شکاف عمیق را یک توهم و خیال می پندارند و معتقدند که این

1- arthodom	2- Johnson
3- Bengston & Lovejoy	
4- Reiss	5- Adelson

وجود دارد. در عین حال، طرفداران این دیدگاه با فرضیه دیدگاه دوم (یعنی این فرضیه که: شکاف یک توهم و خیال است) موافق هستند و معتقدند که ارزشهای مورد قبول یکسان و مشابه می‌توانند در قالب الگوهای رفتاری مختلف خود را نشان دهند.

تحقیقات فراوانی که در مورد مقایسه ارزشهای دختران و پسران، والدین و فرزندان آنها انجام گرفته‌اند، نشان می‌دهند که در بین پسران و دختران تفاوت ارزشی وجود دارد و نیز بین دو نسل والدین و فرزندان نیز تفاوت دیده می‌شود (آپورت، ورنون و لیسندزی^۱، ۱۹۶۱؛ موسگراو^۲، ۱۹۸۴؛ کوفیلد^۳، ۱۹۹۶). در تحقیقی توسط هاردکستل^۴ (۱۹۹۴) نشان داده شده است که بین نظام ارزشی والدین و فرزندان تفاوت دیده می‌شود.

تحقیقی توسط زین آبادی (۱۳۷۶) برای بررسی سلسله مراتب ارزشی پدران و پسران در شهر مشهد انجام شد. نتایج این تحقیق حاکی از آنند که میان سلسله مراتب ارزشی پدران و پسران در نمونه تحقیق او تفاوت وجود دارد.

تیموری (۱۳۷۷) در تحقیقی به بررسی نظام ارزشی پدران و پسران پرداخت. از مقایسه اولویتهای ارزشی پدران و پسران چنین بر می‌آید که در نسل گذشته (پدران) دو اولویت نخستین ارزشهای مذهبی و اجتماعی

به فاصله کمی از یکدیگر قرار گرفته‌اند، در حالی که در نسل جدید (پسران) در اولویت نخستین ارزشی، ارزشهای اقتصادی و علمی قرار دارند.

تحقیقی توسط ولی‌یاری اسکندری (۱۳۸۰) جهت بررسی و رابطه نظام ارزشی دانش‌آموزان دختر سال سوم دبیرستان و نظام ارزشی والدین آنان انجام شد. نتیجه این پژوهش نشان داد که بین نظام ارزشی دانش‌آموزان و والدین آنان رابطه معنی‌داری وجود دارد.

هدف از انجام این تحقیق، مقایسه نظام ارزشی و نگرشهای دانش‌آموزان سال سوم دبیرستانی با والدین و نزدیکترین دوستان هم‌کلاسی آنان است.

با توجه به هدف فوق و پیشینه تحقیقاتی موضوع، فرضیه‌های زیر مورد بررسی قرار گرفتند.

۱. بین نظام ارزشی (ارزشهای نظری، اقتصادی، هنری، اجتماعی، سیاسی و مذهبی) دانش‌آموزان سال سوم دبیرستانهای اهواز و نظام ارزشی والدین آنان تفاوت وجود دارد.
۲. بین نظام ارزشی (ارزشهای نظری،

1- Allport, Vernon & Lindzey

2- Musgrave

3- Kofield

4- Hardcastel

نمونه‌گیری تصادفی چند مرحله‌ای انتخاب شد. بدین ترتیب، ابتدا از هر یک از نواحی چهارگانه آموزش و پرورش اهواز تعداد ۱۰ دبیرستان (پنج دبیرستان پسرانه و پنج دبیرستان دخترانه) و از هر دبیرستان تعداد ۱۰ دانش‌آموز به صورت تصادفی انتخاب گردید. پس از انتخاب دانش‌آموزان به والدین آنها پرسشنامه نظام ارزشی و نگرشها داده شد. در ضمن از هر دانش‌آموز خواسته شد که حداقل ۵ نفر از نزدیکترین دوستان همکلاسی خود را به ترتیب اولویت نام ببرد سپس از میان این ۵ نفر، ۳ نفر به طور تصادفی انتخاب شدند و پرسشنامه‌ها به آنها نیز داده شد و میانگین نمره این سه نفر در همه ارزشها و نگرشها محاسبه و به عنوان نمره نزدیکترین دوستان همکلاسی هر دانش‌آموز به حساب آمد. بدین ترتیب، تعداد ۴۰۰ نفر دانش‌آموز (۲۰۰ دختر و ۲۰۰ پسر) و تعداد ۸۰۰ نفر والدین (۴۰۰ نفر پدر و ۴۰۰ نفر مادر) و تعداد ۱۲۰۰ نفر از نزدیکترین دوستان همکلاسیهای آنان، نمونه مورد مطالعه را تشکیل دادند. در مورد اعتباریابی پرسشنامه‌ها نیز مجدداً به روش قبلی از کل چهار ناحیه آموزش و پرورش شهرستان اهواز نمونه‌برداری انجام شد ولی تعداد دانش‌آموزان پسر و دختر، هر کدام ۱۰۰ نفر در نظر گرفته شد. همچنین به والدین دانش‌آموزان نیز پرسشنامه‌ها ارائه گردید و چون

اقتصادی، هنری، اجتماعی، سیاسی و مذهبی) دانش‌آموزان سال سوم دبیرستانهای اهواز و نظام ارزشی نزدیکترین دوستان همکلاسی آنان شباهت وجود دارد.

۳. بین نگرش نسبت به کنترل نوجوانان در دانش‌آموزان سال سوم دبیرستانهای اهواز و نگرش والدین آنان، تفاوت وجود دارد.

۴. بین نگرش نسبت به کنترل نوجوانان در دانش‌آموزان سال سوم دبیرستانهای اهواز و نگرش نزدیکترین دوستان همکلاسی آنان، شباهت وجود دارد.

۵. بین نگرش نسبت به تحصیل در دانش‌آموزان سال سوم دبیرستانهای اهواز و نگرش والدین آنان، تفاوت وجود دارد.

۶. بین نگرش نسبت به تحصیل در دانش‌آموزان سوم دبیرستانهای اهواز و نگرش نزدیکترین دوستان همکلاسی آنان، شباهت وجود دارد.

روش

جامعه آماری، نمونه و روش نمونه‌گیری جامعه آماری پژوهش شامل کلیه دانش‌آموزان دختر و پسر سال سوم دبیرستانهای شهر اهواز و والدین و سه تن از نزدیکترین دوستان صمیمی هر دانش‌آموز در سال تحصیلی ۸۲-۸۱ می‌باشد.

نمونه مورد پژوهش با استفاده از روش

نسبی خود را به هر یک از دو فعالیت مطرح شده در هر ماده مشخص می‌کند. در بخش دوم پرسشنامه، آزمودنی در هر ماده، چهار گزینه را بر حسب رجحان خود از ۱ تا ۴ رتبه بندی می‌کند. در مجموع تعداد ۱۲۰ پاسخ وجود دارد که هر ۲۰ پاسخ به یک ارزش مربوط می‌شود.

آپورت و همکاران (۱۹۶۲) پایانی^۲ این آزمون را با استفاده از روش تنصیف و بازآزمایی محاسبه نمودند که نتایج حاصل در جدول ۱ ارائه شده است (به نقل از نورالدین، ۱۳۴۸).

محمدی روزبهانی، مهربانی زاده هنرمند و شکرکن (۱۳۷۷) با استفاده از روش کورد-ریچاردسون^۳ و حجم نمونه ۹۰ نفری از دانشجویان برای ارزشهای نظری، اقتصادی، هنری، اجتماعی، سیاسی و مذهبی ضرایبی را به ترتیب برابر با ۰/۹۳، ۰/۸۹، ۰/۸۵، ۰/۹۲، ۰/۸۱ و ۰/۹۶ به دست آوردند.

در پژوهش حاضر، به منظور بررسی پایایی و همسانی درونی پرسشنامه از روشهای دو نیمه کردن و آلفای کرونباخ استفاده شد. جدول ۲ این ضرایب را به تفکیک گروههای مختلف و ابعاد ششگانه نظام ارزشی نشان می‌دهد.

دانش‌آموزان از نظر رده سنی با همکلاسیهایشان یکی بودند از ارائه پرسشنامه اعتباریابی به دوستان آنها صرف نظر شد.

ابزار تحقیق

در این پژوهش برای ارزیابی آزمودنیهای تحقیق از چندین آزمون استفاده شد، ویژگیها و مبانی روان سنجی هر یک از آزمونها در زیر ارائه می‌شود:

پرسشنامه بررسی ارزشها

یکی از نخستین وسایل اندازه گیری در این زمینه پرسشنامه بررسی ارزشها ساخته آپورت، ورنون و لیندزی است (۱۹۶۰)، به نقل از آناستازی^۱، (۱۹۶۸). ماده‌های پرسشنامه بررسی ارزشها در چهارچوب نظریه اشپرانگر (۱۹۲۸) تهیه شده است. اشپرانگر معتقد است هر فردی دارای نظام ارزشی خاصی است که شخصیت او را شکل می‌دهد. شش تیپ شخصیتی در نظریه اشپرانگر مدنظر است که شامل: تیپ نظری، تیپ اقتصادی، تیپ هنری، تیپ اجتماعی، تیپ مذهبی و تیپ سیاسی می‌شود.

پرسشنامه نظام ارزشی از دو بخش تشکیل شده است که بخش اول آن ۳۰ ماده و بخش دوم آن ۱۵ ماده دارد. در بخش اول پرسشنامه، آزمودنی با دادن نمره ۱ تا ۳ درجه رجحان

- 1- Anastasi   2- reliability
3- Kuder- Richardson

جدول ۱. ضرایب پایایی پرسشنامه نظام ارزشی در تحقیق آلپورت و همکاران

روشن	ارزشها					
	نظری	اقتصادی	اجتماعی	هنری	سیاسی	مذهبی
بازآزمایی	۱ ماهه	۰/۸۷	۰/۹۲	۰/۷۷	۰/۹۰	۰/۹۱
	۲ ماهه	۰/۸۵	۰/۸۲	۰/۸۸	۰/۸۷	۰/۹۳
تصنیف		۰/۸۴	۰/۹۳	۰/۹۰	۰/۸۹	۰/۹۵

جدول ۲. ضرایب پایایی ابعاد مختلف ارزشها در دانش آموزان، والدین و دوستان آنان در تحقیق حاضر

آزمودنیها	ارزش					
	نظری	اقتصادی	اجتماعی	سیاسی	مذهبی	روشن
دانش آموزان	آلفای کرونباخ	۰/۸۱	۰/۸۲	۰/۸۳	۰/۸۲	۰/۸۱
	تصنیف (اسپیرمن - براون)	۰/۹۰	۰/۸۴	۰/۸۸	۰/۸۳	۰/۸۷
والدین	پدران	آلفای کرونباخ	۰/۸۶	۰/۸۵	۰/۸۶	۰/۸۵
		تصنیف (اسپیرمن - براون)	۰/۹۱	۰/۹۳	۰/۸۹	۰/۹۱
مادران	آلفای کرونباخ	۰/۸۶	۰/۸۵	۰/۸۶	۰/۸۶	۰/۸۶
		تصنیف (اسپیرمن - براون)	۰/۹۱	۰/۹۰	۰/۹۳	۰/۹۰
دوستان	آلفای کرونباخ	۰/۸۲	۰/۸۲	۰/۸۲	۰/۸۲	۰/۷۸
		تصنیف (اسپیرمن - براون)	۰/۸۸	۰/۸۷	۰/۸۶	۰/۸۲

مورد انتظار مشاهده می شود. مثلاً، دانشجویان پزشکی در حوزه نظری و دانشجویان الهیات در حوزه مذهبی بالاترین نمره را داشته اند. بین نمره های این پرسشنامه و برخی از آزمونهای

همان طور که جداول ۱ و ۲ نشان می دهند کلیه ضرایب پایایی نظام ارزشی در حد مطلوب و رضایتبخشی هستند.

اعتبار^۱ این پرسشنامه بیشتر با روش مقایسه گروههای شناخته شده بررسی شده است. در نسیمرخیهای گروههای تحصیلی و شغلی مختلف تفاوتهای معنی داری در جهت

1- validity

جدول ۳. ضرایب اعتبار پرسشنامه ارزشها برای سه گروه آزمودنی

آموزه‌نیا	ارزشها					
	نظری	اقتصادی	اجتماعی	هنری	سیاسی	مذهبی
دانش‌آموزان $n=200$	۰/۷۲**	۰/۸۱**	۰/۵۹**	۰/۶۹**	۰/۶۷**	۰/۸۷**
والدین $n=200$	۰/۷۵**	۰/۸۴**	۰/۶۱**	۰/۷۲**	۰/۶۹**	۰/۸۴**
مادران $n=200$	۰/۵۹**	۰/۶۹**	۰/۶۰**	۰/۷۱**	۰/۶۸**	۰/۶۸**

** $P < 0/001$

دیگر از قبیل رغبت سنج شغلی استرانگ - کمپبل^۱ یا نگرش سنج نوع ترستون نیز روابط

معنی‌داری به دست آمده است (آناستازی، ۱۹۶۸).

این پرسشنامه توسط استات^۳ (۱۹۴۰) تدوین و برای اولین بار در ایران توسط پژوهشگران ترجمه و اجرا گردید. پرسشنامه نگرش نسبت به کنترل والدین بر فعالیت‌های فرزندان دارای ۳۰ سؤال است: آزمودنیها با انتخاب یکی از ۵ گزینه، کاملاً موافق (۱)، نسبتاً موافق (۲)، بی نظر (۳)، نسبتاً مخالف (۴)، و کاملاً مخالف (۵) به سؤالات پاسخ می‌دهند.

محمدی روزبهانی و دیگران (۱۳۷۷) در تحقیق خود با همبسته کردن آزمون فوق با مقیاس چند درجه‌ای که هر کدام بر اساس یک ارزش ساخته شده بود ضرایب زیر را به دست آوردند: نظری ۰/۵۵، اقتصادی ۰/۶۳، هنری ۰/۵۲، اجتماعی ۰/۷۰، سیاسی ۰/۵۹ و مذهبی ۰/۸۰ که همه این ضرایب در سطح $P < 0/001$ معنی‌دار هستند.

استات (۱۹۴۰) این پرسشنامه را بر روی نمونه‌ای از ۱۸۶ فرد بزرگسال اجرا کرد و ضریب پایایی ۰/۸۶ را گزارش کرده است. در

در پژوهش حاضر، جهت سنجش اعتبار پرسشنامه مذکور از روش اعتبار ملاکی همزمان استفاده گردید و نمره‌های این پرسشنامه با نمره‌های حاصل از مقیاس اعتبار سازه‌ای همبسته گردید. ضرایب اعتبار حاصله برای دانش‌آموزان و والدین آنان در جدول ۳ درج شده است.

- 1- Strong- Campble
- 2- Attitude toward Parental Control of Children's Activities
- 3- Stott

جدول ۴. ضرایب پایایی پرسشنامه نگرش نسبت به کنترل نوجوانان در گروههای مختلف

دوستان	والدین		دانش آموزان	آزمودنیها روش
	مادران	پدران		
۰/۸۱	۰/۹۴	۰/۹۴	۰/۶۷	آلفای کرونباخ
۰/۷۷	۰/۸۳	۰/۸۵	۰/۴۴	تصنیف (اسپرمن-پراون)

(۱۹۶۳) ساخته شد و برای اولین بار در ایران، توسط پژوهشگر ترجمه و اجرا شد. پاسخگویان به هر سؤال، بر اساس انتخاب بین ۵ گزینه کاملاً موافق (۱)، موافق (۲)، بی نظر (۳)، مخالف (۴) و کاملاً مخالف (۵) جواب می دهند. رانکوئیست و اسلتو (۱۹۶۳)، پایایی تصحیح شده‌ای را از ۰/۸۲ و ۰/۸۳، بر اساس نمونه‌ای از ۵۰۰ زن و ۵۰۰ مرد به طور جداگانه، گزارش می نمایند. آنان همچنین پایایی هایی را با انجام آزمون مجدد از ۰/۸۴ و ۰/۸۵ برای یک گروه نمونه ۷۰ نفری از مردان و گزارش می دهند. در پژوهش حاضر، نتایج حاصل از بررسی پایایی پرسشنامه نگرش نسبت به تحصیل در جدول ۵ درج گردیده است. با توجه به جدول ۵ کلیه ضرایب، به ویژه

پژوهش حاضر، به منظور بررسی پایایی و همسانی درونی این پرسشنامه از روشهای تصنیف و آلفای کرونباخ استفاده شده است. جدول ۴ ضرایب پایایی پرسشنامه نگرش نسبت به کنترل نوجوانان را در دانش آموزان، والدین و دوستان آنان نشان می دهد.

همان طور که جدول ۴ نشان می دهد کلیه ضرایب در حد تقریباً رضایتبخشی هستند. در پژوهش حاضر، برای سنجش اعتبار این پرسشنامه از روش اعتبار ملاکی همزمان استفاده گردید، و نمره‌های این پرسشنامه با نمره‌های حاصل از مقیاس اعتبار سازه‌ای نگرش نسبت به کنترل نوجوانان همبسته گردید. ضرایب اعتبار برای دانش آموزان، پدران و مادران آنان، به ترتیب، برابر با ۰/۵۷، ۰/۷۹ و ۰/۸۳ به دست آمد که همگی در سطح $P < 0.001$ معنی دار هستند.

پرسشنامه نگرش نسبت به تحصیل^۱

این پرسشنامه توسط رانکوئیست و اسلتو^۲

1- Attitude toward Education

2- Rundquist & Sletto

جدول ۵. ضرایب پایانی پرسشنامه نگرش نسبت به تحصیل در دانش‌آموزان، والدین و دوستان آنان

دوستان	والدین		دانش‌آموزان	آزمودنیها	رتبه
	مادران	پدران			
۰/۸۳	۰/۹۳	۰/۹۴	۰/۷۵		آلفای کرونباخ
۰/۸۳	۰/۹۰	۰/۹۱	۰/۶۰		تصنیف (اسپیرمن-براون)

ضرایب پسیایی برای والدین و دوستان کاملاً رضایتبخش هستند. این پرسشنامه اعتبار محتوایی خوبی در جهت نگرش نسبت به تحصیلات دبیرستانی دارد. ولی به دلیل این که سؤالات مختص دانشگاهی در آن گنجانده نشده است دارای محدودیت است. رانکو یست و اسلتو (۱۹۳۶) همچنین از بعضی ارتباطات با دیگر ابزارهای سنجش که ممکن است به عنوان مدرکی از اعتبار همزمان وجود داشته باشند، گزارش می‌دهند.

جدول ۶. میانگین و انحراف معیار ارزشها به تفکیک جنسیت و گروه

دوستان	والدین		دانش‌آموزان		گروه		
	مادران	پدران	دختران	پسران	آماره	ارزشها	
نظری	۴۲/۰۶	۴۳/۰۳	۴۲/۹۹	۴۲/۰۷	۴۳/۳۲	۴۱/۲۸	میانگین
	۳/۳۹	۴/۱۰	۳/۶۵	۴/۲۵	۳/۵۶	۴/۲۱	انحراف معیار
اقتصادی	۳۸/۹۴	۳۷/۹۴	۳۹/۷۳	۳۷/۶۲	۳۷/۸۱	۳۹/۳۰	میانگین
	۴/۶۲	۴/۰۲	۴/۰۰	۴/۳۵	۳/۸۰	۵/۷۵	انحراف معیار
هنری	۴۲/۱۶	۴۲/۶۲	۴۵/۴۲	۴۵/۵۹	۴۳/۳۵	۴۴/۹۹	میانگین
	۴/۹۱	۴/۷۴	۳/۷۹	۳/۳۴	۳/۳۸	۵/۸۴	انحراف معیار
اجتماعی	۳۷/۰۸	۳۶/۷۹	۳۷/۶۶	۳۶/۰۸	۳۶/۱۸	۳۷/۳۹	میانگین
	۳/۲۹	۳/۳۲	۴/۳۴	۳/۸۸	۳/۰۴	۴/۲۴	انحراف معیار
سیاسی	۴۳/۲۶	۴۴/۸۳	۴۲/۸۷	۴۱/۷۷	۴۰/۹۱	۴۰/۳۹	میانگین
	۴/۷۱	۴/۱۵	۳/۴۳	۴/۲۹	۴/۰۵	۵/۰۶	انحراف معیار
مذهبی	۳۷/۲۴	۳۵/۹۲	۳۷/۳۵	۳۷/۳۵	۳۸/۸۵	۳۶/۰۵	میانگین
	۴/۸۸	۴/۹۸	۳/۶۹	۳/۸۹	۳/۶۹	۶/۱۰	انحراف معیار

الف. یافته‌های توصیفی

جدول ۶ میانگین و انحراف معیار ابعاد مختلف ارزشها را بر اساس جنسیت و گروه نشان می‌دهد. همان طور که جدول ۶ نشان می‌دهد، در مقایسه با سایر گروههای آزمودنی دختران دانش‌آموز در ارزش مذهبی، پدران در ارزش هنری، مادران در ارزشهای نظری، اقتصادی و اجتماعی و نزدیکترین دوستان دانش‌آموز پسر در ارزش سیاسی بیشترین میانگین را به خود اختصاص داده‌اند.

در پژوهش حاضر، برای سنجش اعتبار این پرسشنامه از روش اعتبار ملاکی همزمان استفاده گردید. ضرایب اعتبار برای دانش‌آموزان، پدران و مادران، به ترتیب، برابر با $0/71$ ، $0/80$ و $0/73$ به دست آمد که همگی در سطح $P < 0/001$ معنی دار است.

یافته‌های پژوهش

یافته‌های تحقیق در دو بخش یافته‌های توصیفی و یافته‌های مربوط به فرضیه‌ها ارائه می‌گردند.

جدول ۷. میانگین و انحراف معیار نمره آزمودنیهای سه گروه در پرسشنامه نگرش نسبت به کنترل نوجوانان و نگرش نسبت به تحصیل، به تکفیک جنسیت

انحراف معیار	میانگین	آماره		متغیر
		جنسیت	نمونه	
0/32	3/32	پسر	دانش‌آموزان	نگرش نسبت به کنترل
0/39	3/37	دختر		
0/36	3/52	پدر	والدین	
0/21	3/27	مادر		
0/23	3/34	پسر	دوستان	
0/20	34/3	دختر		
0/27	3/39	پسر	دانش‌آموزان	نگرش نسبت به تحصیل
0/22	3/37	دختر		
0/26	3/24	پدر	والدین	
0/20	3/40	مادر		
0/49	3/48	پسر	دوستان	
0/39	3/22	دختر		

جدول ۹ نشان داده شده‌اند. همان طور که جدول ۸ نشان می‌دهد، بین گروههای مختلف (دانش‌آموزان، والدین و دوستان) از نظر ارزشها، تفاوت معنی‌داری وجود دارد (فقط ردیف ارزشها $\times$ گروه به فرضیه‌های ۱ و ۲ مربوط منسی شود) ($F=10$ و $1192=2/30$, $P<0/001$).

مندرجات جدول ۹ نشان می‌دهد که بین میانگین نمره‌های گروههای دانش‌آموزان و والدین آنها در ارزشهای نظری، هنری، اجتماعی و سیاسی تفاوت معنی‌داری وجود دارد ولی در ارزشهای اقتصادی و مذهبی با هم تفاوتی ندارند. همچنین این جدول نشان می‌دهد که بین میانگین نمره‌های گروههای دانش‌آموزان و نزدیکترین دوستان صمیمی آنها در ارزشهای نظری، اقتصادی و اجتماعی شباهت و در ارزشهای هنری، سیاسی و مذهبی تفاوت وجود دارد.

جدول ۷ میانگین و انحراف معیار نمره‌های آزمودنیهای سه گروه را در پرسشنامه نگرش نسبت به کنترل والدین بر فعالیتهای فرزندان و نگرش نسبت به تحصیل، به تفکیک جنسیت، نشان می‌دهد.

همان طور که جدول ۷ نشان می‌دهد، بالاترین میانگین در نگرش نسبت به کنترل والدین متعلق به گروه پدران ($\bar{X}=3/53$) و بالاترین میانگین در نگرش نسبت به تحصیل، متعلق به دوستان پسر ($\bar{X}=3/48$) است.

ب. یافته‌های مربوط به فرضیه‌ها
به منظور بررسی فرضیه‌های ۱ و ۲ از روش آماری تحلیل واریانس با اندازه‌گیری مکرر استفاده شد. البته، لازم به توضیح است که علت استفاده از این روش آماری، وجود شش ارزش متفاوت در پرسشنامه نظام ارزشی می‌باشد. نتایج حاصل از آزمون این دو فرضیه در جدول ۸ و نتایج حاصل از پیگیری در

جدول ۸. نتایج حاصل از تحلیل واریانس اندازه‌گیریهای مکرر سه راهه (جنسیت $\times$ گروه $\times$ ارزشها) بر روی گروههای آزمودنی (دانش‌آموزان، والدین و نزدیکترین دوستان)

منبع تغییرات	مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	F	P
ارزشها	۱۳۱۶۹/۹۶	۵	۲۶۳۳/۹۹	۱۱۰/۵۰	۰/۰۰۱
ارزشها $\times$ گروه	۵۵۰/۱۹	۱۰	۵۵/۰۲	۲/۳۰	۰/۰۰۱
جنسیت $\times$ گروه $\times$ ارزشها	۸۷۰/۲۵	۱۰	۸۷/۰۲۵	۳/۶۵	۰/۰۰۱
خطا	۲۸۴۱۴/۱۷	۱۱۹۲	۸۳۷/۲۳		

جدول ۹. نتایج حاصل از آزمون پیگیری مقایسه میانگین نمره‌های ارزشها در گروههای مختلف (دانش آموزان، والدین و نزدیکترین دوستان) با استفاده از روش توکی

انواع ارزشها	گروهها و میانگین گروهها	دانش آموزان	والدین	دوستان
نظری	دانش آموزان (۴۲/۳)	-	۰/۷۲*	۰/۲۴
	والدین (۴۳/۰۲)	۰/۷۲*	-	۰/۴۷
	دوستان (۴۲/۵۴)	۰/۲۴*	۰/۴۷	-
اقتصادی	دانش آموزان (۳۸/۵۵)	-	۰/۱۳	۰/۱۱
	والدین (۳۸/۶۸)	۰/۱۳	-	۰/۲۴
	دوستان (۳۸/۴۴)	۰/۱۱	۰/۲۴	-
هنری	دانش آموزان (۴۴/۱۷)	-	۱/۳۳*	۱/۷۸*
	والدین (۴۵/۵۰)	۱/۳۳*	-	۳/۱۱***
	دوستان (۴۲/۳۹)	۱/۷۸*	۳/۱۱***	-
اجتماعی	دانش آموزان (۳۶/۷۸)	-	۱/۰۹**	۰/۱۶
	والدین (۳۷/۸۷)	۱/۰۹**	-	۰/۹۳*
	دوستان (۳۶/۹۴)	۰/۱۶	۰/۹۳*	-
سیاسی	دانش آموزان (۴۰/۶۵)	-	۱/۶۷***	۳/۳۹***
	والدین (۴۲/۳۲)	۱/۶۷***	-	۱/۷۲***
	دوستان (۴۴/۰۴)	۳/۳۹***	۱/۷۲***	-
مذهبی	دانش آموزان (۳۷/۴۵)	-	۰/۱	۰/۸۷*
	والدین (۳۷/۳۵)	۰/۱	-	۰/۷۷*
	دوستان (۳۶/۵۸)	۰/۸۷*	۰/۷۷*	-

***P < ۰/۰۰۱

**P < ۰/۰۱

*P < ۰/۰۵

جدول ۱۰. نتایج حاصل از تحلیل واریانس یک راهه نگرش نسبت به کنترل والدین در سه گروه (دانش آموزان، والدین و نزدیکترین دوستان)

منبع تغییرات	مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	F	P
بین گروهها	۰/۸۳۲	۲	۰/۴۱۶	۴/۹۴۱	۰/۰۰۷
درون گروهها	۱۰۰/۷۳۰	۱۱۹۷	۰/۰۸۴		
مجموع	۱۰۱/۵۶۲	۱۱۹۹			

آورده شده‌اند.

در رابطه با فرضیه‌های ۳ و ۴ در جدول ۱۰ جدول ۱۰ نشان می‌دهد که بین سه گروه

جدول ۱۱. نتایج حاصل از مقایسه میانگین نمره‌های نگرش نسبت به کنترل والدین در سه گروه با استفاده از روش توکی

گروهها و میانگین گروهها	دانش‌آموزان	والدین	دوستان
دانش‌آموزان (۳/۳۴۹)	-	* ۰/۰۵۲۶	۰/۰۰۶
والدین (۳/۴۰۲)	* ۰/۰۵۲۶	-	* ۰/۰۵۸
دوستان (۳/۳۴۳)	- ۰/۰۰۶	* - ۰/۰۵۸	-

* $P < 0/05$

جدول ۱۲ نشان می‌دهد که بین سه گروه آزمودنی از نظر نگرش نسبت به تحصیل، تفاوت معنی‌داری وجود دارد. نتایج حاصل از پیگیری با استفاده از روش توکی در جدول ۱۳ ارائه شده‌اند.

جدول ۱۱ نشان می‌دهد که بین میانگین نمره‌های دانش‌آموزان و والدینشان در متغیر نگرش نسبت به کنترل نوجوانان تفاوت معنی‌داری وجود دارد، ولی بین نمره‌های دانش‌آموزان و نزدیکترین دوستانشان در خصوص این متغیر، شباهت وجود دارد. بر همین اساس، فرضیه‌های ۳ و ۴ تحقیق حاضر مورد تأیید قرار می‌گیرند.

نتایج حاصل از فرضیه‌های ۵ و ۶ در

جدول ۱۱ نشان می‌دهد که بین میانگین نمره‌های دانش‌آموزان و والدینشان در متغیر نگرش نسبت به کنترل نوجوانان تفاوت معنی‌داری وجود دارد، ولی بین نمره‌های دانش‌آموزان و نزدیکترین دوستانشان در خصوص این متغیر، شباهت وجود دارد. بر همین اساس، فرضیه‌های ۳ و ۴ تحقیق حاضر مورد تأیید قرار می‌گیرند.

نتایج حاصل از فرضیه‌های ۵ و ۶ در جدول ۱۲ نشان داده شده‌اند.

جدول ۱۲. نتایج حاصل از تحلیل واریانس یک راه نگرش نسبت به تحصیل در سه گروه (دانش‌آموزان، والدین و نزدیکترین دوستان)

منبع تغییرات	مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	F	P
بین گروهها	۰/۸۵۲	۲	۰/۴۲۶	۳/۳۷۸	۰/۰۳۴
درون گروهها	۱۵۰/۸۶۹	۱۱۹۷	۰/۱۲۶		
مجموع	۱۵۱/۷۲۱	۱۱۹۹			

جدول ۱۳. نتایج حاصل از مقایسه میانگین نمره‌های نگرش نسبت به تحصیل در سه گروه با استفاده از روش

توکی

گروهها و میانگین گروهها	دانش آموزان	والدین	دوستان
دانش آموزان (۳/۳۸۷)	-	*-۰/۰۶۵	۰/۰۳۲۴
والدین (۳/۳۲۲)	*-۰/۰۶۵	-	۰/۳۲۸
دوستان (۳/۳۵۵)	-۰/۰۳۲۴	-۰/۳۲۸	-

* $P < 0/05$

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج به دست آمده در رابطه با فرضیه مربوط به تفاوت نظام ارزشی والدین و دانش‌آموزان گویای آنند که فرضیه‌ها در ابعاد ارزشی مذهبی و اقتصادی تأیید نشدند، ولی در دیگر ابعاد ارزشی (نظری، هنری، اجتماعی و سیاسی) مورد تأیید قرار گرفتند. این موضوع مؤید تحقیقات کوفیلد (۱۹۹۶)، هاردکستل (۱۹۹۴) و موسگراو (۱۹۸۴) می‌باشد. این یافته‌ها بیانگر آنند که گسترش پیشرفتهای علمی - فنی جهان به ویژه در حوزه ارتباطات راه را برای کسب اطلاعات بیشتر و آمیزش فرهنگها و بالطبع تنوع سلیقه‌ها و دیدگاهها باز کرده است، لذا تفاوت دو نسل در ارزشهای نظری و هنری تا حدی قابل توجیه است.

ژوسلین^۱ (۱۹۶۸) در یک تحقیق گسترده در یک تابلوی جغرافیایی وسیع که شامل قاره‌های اروپا، آسیا و آمریکا بود و موضوع اصلی پژوهش را علل جنبشهای جوانان

تشکیل می‌داد، یکی از علل طغیانهای جوانان را تحصیلات و اطلاع از تحولات حاضر و گسترش ارتباطات می‌داند که باعث می‌شود افق دید آنها با والدینشان متفاوت باشد (به نقل از احدی، ۱۳۷۷).

در مورد تفاوت ارزشهای سیاسی می‌توان گفت، که انتظارات سیاسی والدین و جوانان متفاوت است. ژوسلین (۱۹۶۸) در این مورد معتقد است که جوانان در امور سیاسی آرمان خواه هستند و خواهان اصلاحات و تغییرات می‌باشند، اما نسل گذشته خواهان ثبات است. در ضمن نوعی جو محافظه کارانه در مسائل سیاسی مانع تبادل نظر در ارزشهای سیاسی بین افراد می‌گردد.

در مورد عدم معنی‌داری تفاوت‌های میانگین نمره‌های والدین و فرزندان، در ارزشهای اقتصادی و مذهبی به نظر می‌رسد سستی بودن

1- Jousellin

بافت جامعه آماری یکی از دلایل عدم تفاوت در ارزشهای مذهبی باشد و احتمالاً در مورد باورهای مذهبی بحث و تبادل ارزش و نظر صورت نمی‌گیرد و افراد اگر مذهبی باشند آن را به صورت غیرپویا و کلیشه‌ای پذیرفته‌اند.

یافته‌ها در مورد عدم تفاوت معنی‌دار در مورد ارزشهای اقتصادی، احتمالاً با این توضیح قابل تبیین است که نوجوانان به دلیل عدم ورود به بازار کار و وابستگی اقتصادی به والدین در این زمینه احساس تضاد عمیقی بین ارزشهای خود و والدین نمی‌کنند.

جدول حاصل از پیگیری توکی نشان داد که بین میانگین نمره‌های گروههای دانش‌آموزان و والدین آنها در نگرش نسبت به کنترل والدین تفاوت معنی‌داری وجود دارد، ولی بین میانگین نمره‌های گروههای دانش‌آموزان و دوستان آنها در این خصوص شباهت وجود دارد. این یافته‌ها با پژوهشهای خارج از کشور همسو می‌باشند (مانند کالسنا^۱، ۱۹۹۶؛ گیکاس و اسمال^۲، ۱۹۸۴).

گیکاس و اسمال (۱۹۸۴) طی پژوهشی ملاحظه کردند که ۶۲٪ مادران و ۶۴٪ پدران، دوره نوجوانی را دورانی می‌دانند که قادر به کنترل نوجوانان خود نیستند. از طرفی، پژوهشهای خارجی نشان می‌دهند که والدین دمکرات و قاطع، فرزندان با اعتماد به نفس،

مستقل و مسئول تربیت می‌کنند (باخمن و جانستون^۳، ۱۹۷۹)، آنها هم برای رفتار مختار و هم برای رفتار منضبط اعتبار قائلند (آلدر^۴، ۱۹۸۰).

از آنجا که نوجوانان به بلوغ شناختی و اجتماعی نزدیک می‌شوند، اقتداری که بر اساس یک نوع دل‌نگرانی منطقی برای رفاه نوجوان باشد، معمولاً از طرف نوجوانان پذیرفته می‌شود. حال آن‌که، اقتداری غیرمنطقی که بر اساس میل بزرگسال به تسلط بر نوجوان باشد، احساس طرد شدگی به نوجوانان می‌دهد و گاهی خشم آنها را بر می‌انگیزد و گاهی به افسردگی آنها می‌انجامد (کولمن^۵، ۱۹۸۰؛ کانگر و پترسن^۶، ۱۹۸۴).

یافته‌های تحقیق نشان دادند که بین میانگین نمره‌های گروههای دانش‌آموزان و والدین آنها در نگرش نسبت به تحصیل، تفاوت معنی‌داری وجود دارد و فرضیه تحقیق تأیید شد. از طرفی، بین میانگین نمره‌های گروههای دانش‌آموزان و دوستان آنها در این خصوص، شباهت وجود دارد و فرضیه‌های

1- Kalsner   2- Gieckass & Small

3- Bachman & Johnston

4- Alder   5- Kolman

6- Conger & Petersen

تحقیق در این مورد نیز تأیید شدند.

به نظر می‌رسد که نوعی نگرش منفی نسبت به تحصیل در بین نوجوانان وجود دارد. نوم و میوز^۱ (۱۹۹۹) معتقدند که نظام آموزشی امروز برای نیازهای مختلف دانش‌آموزان در مراحل مختلف رشد و با توجه به تفاوت‌های فردی آنها کافی نیست. نظام آموزشی چنین است که هر چه به دانش‌آموز گفته می‌شود، باید انجام دهد و اگر از قبول آن امتناع کند به نوعی تنبیه می‌شود.

به طور کلی، اگر مطالب آموختنی برای دانش‌آموزان جالب نباشند، به طرف آن نمی‌روند و جالب توجه بودن برای روان ما شبیه به اشتها به غذا برای جسم است. همان طور که جسم غذای ناخوشایند را رد می‌کند، فکر نیز غذای نامطبوع روانی را رد می‌کند (احمدی، ۱۳۷۵).

یکی دیگر از دلایل احتمالی نگرش منفی نوجوانان به تحصیل، افزایش نرخ فارغ التحصیلان بیکار در سالهای اخیر است. تحقیقات گیلیس^۲ (۱۹۸۹) نشان داد که افراد نسل جدید در مقایسه با نسلهای گذشته برای موفقیت شخصی و امنیت مالی، اهمیت بیشتری قائلند و کمتر علاقه‌ای به مسائل فلسفی و اجتماعی دارند. چشم اندازهای شغلی در قیاس با گذشته چندان خوب نیستند

و میزان نرخ بیکاری بالاست.

یکی از مسائل دیگر در مورد تحصیل، رقابت فشرده در آزمون ورودی دانشگاه‌هاست که یکی از تبعات رشد جمعیت می‌باشد (حسینی، ۱۳۷۶).

به طور کلی اگر آموزش و روشهای تدریس متناسب با استعدادها و تجربیات آموزشی قبلی نباشد و به نیازهای اجتماعی توجه نکند، عملاً در جوانان انگیزش و شوقی ایجاد نمی‌کند و نتیجه مطلوب را نمی‌دهد (احمدی، ۱۳۷۵).

تفاوت معنی‌دار بین نمره میانگین ارزشها و نگرشهای والدین و دانش‌آموزان دلالت بر شکاف نسلها می‌کند. شکاف بین نسلها یکی از نتایج بحران ارزشها در خانواده است و از مهمترین مسائل مطرح در روانشناسی و جامعه‌شناسی است (اعزازی، ۱۳۸۰). بسیاری از والدین معتقدند که این شکاف روز به روز عمیق‌تر و فاجعه‌آمیزتر می‌شود (گنجی، ۱۳۷۶).

جامعه ما پس از ورود به پدیده‌های اجتماعی جدید و تحول جامعه از شکل سنتی گذشته به مرحله گذار، نوعی دوگانگی در ابعاد مختلف

1- Noom & Meeus

2- Gilies

نزدیکترین دوستان همکلاسی آنان در مورد ارزشهای سیاسی، هنری و مذهبی تأیید نشد و با توجه به هم نسل بودن آنها به نظر می‌رسد که در زمینه این ارزشها بین نوجوانان تبادل اطلاعات و عقاید صورت نمی‌گیرد و نوعی ناهمگنی در ارزشهای افراد هم نسل حاکم است و جو فرهنگی یک دست و یکپارچه‌ای در بین همسالان وجود ندارد.

برنامه ریزی نهادهای مختلف از قبیل مدرسه و رسانه‌ها می‌تواند زمینه ساز تعامل بیشتر بین همسالان و تشویق به انجام کارهای گروهی، تبادل سالم اطلاعات و ارزشها و همچنین آگاه نمودن و ایجاد جو خوشبینی در اذهان نسل جوان نسبت به ارزشهای اصیل فرهنگی جامعه از یک طرف و انعطاف و هماهنگی با ارزشهای مثبت دنیای نوین از سوی دیگر باشد. این راهکار می‌تواند در ایجاد تفاهم بیشتر بین والدین و فرزندان و همچنین نوجوانان هم نسل مثرثمر باشد و از بحران ارزشها و یا تشدید آن در جامعه پیشگیری کند.

زندگی را تجربه می‌کند که در شکل‌گیری نظام آموزشی افراد به ویژه جوانان و نوجوانان بی‌تأثیر نیست. جامعه امروز ما با توجه به طی نمودن فرایند نوسازی در روابط اجتماعی، زمینه مناسبی برای شکاف نسلها دارد که محققان را ناگزیر از توجه بیشتری به این پدیده می‌کند.

وجود تفاوت معنی‌دار در نگرش نسبت به کنترل نوجوانان و نگرش نسبت به تحصیل بین والدین و دانش‌آموزان، بر لزوم بازنگری در نحوه کنترل نوجوانان، جهت کاهش اختلافات خانوادگی دلالت می‌کند. از طرفی، در مورد نگرش نسبت به تحصیل، ضرورت تدوین کتب درسی مناسب و فرصتهای شغلی متعدد پس از تحصیلات، عدم مدرک گرایی در جامعه و همچنین سالم نمودن اقتصاد جامعه مورد نیاز است تا با عدم فشار بر شهروندان، جو مناسبی جهت گرایش به کسب تحصیل و دانش فراهم آید.

فرضیه‌های پژوهش مربوط به شباهت بین میانگین نمره‌های ارزشهای دانش‌آموزان و

منابع

فارسی

- احمدی، حسن و محسنی، نیکچهره (۱۳۷۷). روانشناسی رشد: مفاهیم بنیادی در روانشناسی نوجوانی و جوانی. چاپ و نشر بنیاد.
- احمدی، سیداحمد (۱۳۷۵). روانشناسی نوجوانان و جوانان. اصفهان: انتشارات مشعل.
- اعزازی، شهلا (۱۳۸۰). جامعه‌شناسی خانواده. انتشارات روشنگران.
- تیموری، کاوه (۱۳۷۷). بررسی و مقایسه نظام ارزشهای پسران و پدران و عوامل مؤثر بر آن در شهر تهران. پایان نامه کارشناسی ارشد روانشناسی تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی.
- حسینی، کمال الدین (۱۳۷۶). سنجش نگرش دانش‌آموزان پسر مقطع متوسطه شهرستان قوچان نسبت به تحصیل و بررسی عوامل مؤثر بر آن در سال تحصیلی ۷۶-۷۵. پایان نامه کارشناسی ارشد علوم تربیتی، دانشگاه فردوسی مشهد.
- زین آبادی، مرتضی (۱۳۷۶). بررسی سلسله مراتب ارزش پدران و پسران در خانواده‌های ساکن شهرستان مشهد و عوامل مؤثر بر آن. پایان نامه کارشناسی ارشد علوم تربیتی، دانشگاه فردوسی مشهد.
- علاقه‌بند، علی (۱۳۸۰). جامعه‌شناسی آموزش و پرورش. تهران: نشر روان.
- گنجی، حمزه (۱۳۷۶). بهداشت روانی. تهران: نشر ارسباران.
- گیلک، عبدالامیر (۱۳۷۶). بررسی پایگاه ارزشی نوجوانان دختر و پسر. ماهنامه تربیت. سال سیزدهم، شماره پنجم.
- محمدی روزبھانی، کیانوش، مهرابی‌زاده هنرمند، مهناز و شکرکن، حسین (۱۳۷۷). بررسی نظام ارزشی و رشد اخلاقی با هویت‌یابی در دانشجویان دانشگاه شهید چمران اهواز. مجله علوم تربیتی و روانشناسی، سال پنجم، شماره‌های ۳ و ۴.
- ماسن، هنری پاول، کیگان، جروم، هوستون، آلتا کارول و کانجو، جان جی وی. رشد و شخصیت کودک. ترجمه مهشید یاسایی (۱۳۷۴). انتشارات نشر مرکز.
- نورالدین، میثاق‌الله (۱۳۴۸). تحقیق در تست بررسی ارزشها. پایان نامه کارشناسی ارشد روانشناسی عمومی، دانشگاه تهران.
- وندرزندن، جیمز دبلیو (۱۹۹۸). روان‌شناسی رشد. ترجمه حمزه گنجی (۱۳۷۶). تهران:

انتشارات بعثت.

ولی‌یاری اسکندری، حمید (۱۳۸۰). بررسی رابطه نظام ارزشی دانش‌آموزان دختر سال سوم دبیرستانهای شوشتر با نظام ارزشی والدین آنها. پایان‌نامه کارشناسی ارشد روانشناسی عمومی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهواز.

لاتین

- Adelson, J. (1975). *The development of ideology in adolescence*. Dans S.E. Dragastin and G.H. Eder. (dir). *Adolescence in the life cycle: Psychological change and social context*. New York: Wiley.
- Alder, D.J. (1980). Parent-child relationships, social change and adolescent vulnerability. *Journal of Pediatric Psychology*, 2, 93-97.
- Allport, G.W., & Vernon, P.E., & Lindzey, G. (1961). *Study of values*. Boston: Houghton Mifflin.
- Anastasi, A. (1968). *Psychological testing*. New York: Macmillan.
- Bachman, J.G., & Johnston, L.D. (1979). *Fewer rebels, fewer causes: A profile of today's college freshmen*. Ann Arbor, Mich: Survey Research Center, Institute for Social Research, University of Michigan.
- Bengston, V.L., & Lovejoy, M.C. (1973). Values, personality, and social structure: An intergenerational analysis. *American Behavioral Scientist*, 16(6), 880-912.
- Conger, J.J., & Petersen, A.C. (1984). *Adolescence & youth: Psychological development in a changing world*. New York: Harper & Row.
- Gieckas, L., & Small, A. (1984). Initiation into adolescent marijuana use. *Journal of Genetic Psychology*, 137, 133-142.
- Gilies, J. (1989). A longitudinal study of the hopes & worries of adolescents. *Journal of Adolescence*, 12, 69-81.
- Hardcastel, L. (1994). The effects of traditional family values on the coming out process of gay male adolescents. *Adolescents*, 28(109), 213-226.
- Johnson, P. (1984). The loss of ideals of youth. *New York Times Magazine*, 25 Mars, 90-98.

- Kalsner, L. (1996). The influence of development & emotional factor on success in college. *Higher Education Extension Service Review*, 3, 71-75.
- Kofield, J. (1996). Parents, the forgotten factor: A study of relations among parents achievement goal and students academic outcome. Paper presented at the Annual Meeting of the American Educational Research Association, New Orleans, Louisiana.
- Kohlman, G.L. (1980). Parent-child relationships, social change & adolescent vulnerability. *Journal of Pediatric Psychology*, 2, 93-97.
- Krosnick, J.A., & Alwin, D.F. (1989). Aging and susceptibility to attitude change. *Journal of Personality and Social Psychology*, 57, 416-425.
- Mannheim, K. (1952). *The problem of generations*. Dans K. Mannheim (dir). Essays on the sociology of knowledge. Routledge and Kegan Paul.
- Musgrave, P.W. (1984). The moral values of some Australian adolescents: A report & discussion. *Australian and Newzealand Journal of Sociology*, 20(2), 197-217.
- Noom, L., & Meeus, J. (1999). Autonomy, attachment & psychological adjustment during adolescence: A double edged sword? *Journal of Adolescence*, V. 22, 771-783.
- Reiss, I.L. (1980). *Family system in America*. New York: Holt, Rinehart & Winston.
- Runquist, E.A., & Sletto, R.F. (1936). *Personality in the depression*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Spranger, E. (1928). *Type of men*. Halle: Niemeyer.
- Stott, L.H. (1940). Parental attitudes of farm, town, and city parents in relation to certain personality adjustments in their children. *Journal of Social Psychology*, 11, 325-339.